

مطالعه و سنجش میزان آگاهی دانشجویان رشته معماری دانشگاه آزاد اسلامی مشهد از شیوه‌های گوناگون مطالعه

دکتر محسن طبسی^۱

چکیده

هدف: مطالعه مؤثر را باید یکی از عوامل و ابزارهای توسعه علمی کشور به شمار آورد. و در این بین، نقش دانشجویان در پیشرفت و توسعه کشور نقشی بی بدیل تلقی تواند شد. در پژوهش حاضر میزان آگاهی دانشجویان رشته معماری از شیوه‌های گوناگون مطالعه (شامل خواندن اجمالی، تندخوانی، عبارت خوانی، دقیق خواندن، خواندن تجسسی، و خواندن انتقادی) مورد بررسی قرار گرفته و بر حسب جنسیت و مقطع تحصیلی ایشان ارزیابی شده است.

روش پژوهش: شیوه پژوهش از نوع توصیفی پیمایشی، و جامعه آماری آن شامل تمامی ۱۶۵۷ نفر دانشجوی رشته معماری دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد می‌باشد که در نیمسال اول سال تحصیلی ۹۰-۸۹ در چهار مقطع کارشناسی ارشد، کارشناسی پیوسته، کارشناسی ناپیوسته، و کاردانی مشغول تحصیل هستند.

یافته‌های پژوهش: یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که دانشجویان تحصیلات تکمیلی بیش از سایر دانشجویان از شیوه‌های مطالعه آگاهی دارند و شیوه‌های جدید را به کار می‌گیرند. همچنین در اغلب شیوه‌های مطالعه میان میزان آگاهی دانشجویان بر حسب جنسیت تفاوت معناداری وجود ندارد. نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد که متأسفانه میزان آگاهی دانشجویان از شیوه‌های مطالعه بسیار ناچیز است و این قَلت آگاهی می‌تواند یکی از عوامل مؤثر در افت کیفی یادگیری ایشان به شمار آید. لذا توجه به آموزش راهبردهای مطالعه مؤثر در برنامه‌های درسی دانشجویان می‌تواند کمک مؤثری به بهبود شرایط موجود نماید.

واژگان کلیدی: شیوه‌های مطالعه، دانشجویان معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد

مقدمه

جامعه دانشگاهی کشور، عمدتاً شامل اعضای هیئت علمی و دانشجویان، از جمله گروه‌هایی هستند که برای آنها بهره‌گیری از اطلاعات علمی، فنی و تخصصی جهت انجام فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی، بسیار ضروری است. به همین جهت و با عنایت به نقش و سهمی که این گروه‌ها در توسعه علمی، فنی و فرهنگی کشور بر عهده دارند، تحقیق بر روی شیوه‌های مطالعه این گروه‌ها نیز ضروری می‌نماید.

۱- استادیار گروه معماری؛ دانشکده هنر و معماری؛ دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مشهد، tabassi_mohsen@yahoo.com

مطالعه را باید بدون شک یکی از مهم‌ترین ابزارهای توسعه دانش دانست. دستیابی به نتایج نوین در عرصه‌های گوناگون علمی به جز از طریق مطالعه ثمربخش حاصل نمی‌شود. در این میان، دانشجویان نقش مهم و غیرقابل انکاری دارند و آگاهی از شیوه‌های صحیح مطالعه می‌تواند در موفقیت ایشان تأثیر مستقیم داشته باشد. نتایج برخی مطالعات نشان می‌دهد که شیوه‌های مطالعه مناسب تر رابطه مستقیمی با میزان موفقیت افراد در محیط‌های علمی و دانشگاهی دارند (بابائزاد قصاب، ۱۳۷۵).

بدیهی است که میزان مهارت هر دانشجو در مطالعه، می‌تواند میزان گرایش او را نسبت به موضوع متن و سطح تخصصی آن تعیین نماید. بر این اساس، ریشه مشکلات یادگیری دانشجویان، در عدم آگاهی دقیق و عمیق از شیوه‌های صحیح مطالعه نهفته است.

می‌دانیم که هر کنش ارادی در فرآیند یادگیری، نیازمند کسب دانش و مهارت خاص است. کنش مطالعه نیز مستلزم فراگیری مهارت‌های آن است که فقدان آن مشکلاتی را برای دانشجویان فراهم می‌آورد. نتایج برخی مطالعات نشان می‌دهد که دانش‌آموزانی که با شیوه‌های جدید مطالعه می‌کنند از پیشرفت تحصیلی بیشتری برخوردارند (ملک‌پور و ندیمی، ۱۳۷۹). آموزش شیوه‌های مطالعه ثمربخش، یکی از وظایف آموزشی مدرسان دانشگاه است. آنها باید دانشجویان را از شیوه‌های گوناگون مطالعه آگاه سازند و مشکلات فراروی دانشجویان را به حداقل برسانند.

بیان مسأله

عمده‌ترین تفاوت میان دانش‌آموز و دانشجو در شیوه یادگیری ایشان است. در سطح دبیرستان، معلم باید با هر تدبیر و ترفندی، مطالب درسی را به مخاطب بیاموزد. حال آنکه وظیفه دانشجو، تحقیق و تجسس علمی و بهره‌گیری از راهنمایی استاد است. بر این اساس، آموزش در دانشگاه با مطالعه و تحقیق همراه است؛ و هر چند در محیط دانشگاه به طور عام بر مطالعه و پژوهش تأکید می‌شود اما متأسفانه بسیاری از دانشجویان، چنان که باید و شاید به اهمیت آن واقف نیستند. به نظر می‌رسد یکی از عمده‌ترین دلایل دوری جستن دانشجویان از کتاب و مطالعه، عدم آگاهی ایشان نسبت به شیوه‌های صحیح و ثمربخش مطالعه باشد؛ هر چند که برخی منابع تأکید دارند که آموزش راهبردهای مطالعه، باید با نیازهای دانشجویان سازگاری داشته باشد (هادوین و فیونا، ۱۹۹۶).

سؤالات تحقیق

سؤال اصلی تحقیق درباره شیوه‌های مطالعه است:

- آیا دانشجویان از شیوه‌های مطالعه اجمالی، تندخوانی، عبارت‌خوانی، دقیق خواندن، خواندن تجسسی، و خواندن انتقادی آگاهی دارند؟

و البته این سؤال خود می‌تواند به چند سؤال جزئی‌تر تقسیم شود که هر سؤال از یک شیوه مطالعه، سؤال کند:

- آیا دانشجویان از شیوه مطالعه اجمالی آگاهی دارند؟

- آیا دانشجویان از شیوه مطالعه تندخوانی آگاهی دارند؟

- آیا دانشجویان از شیوه مطالعه عبارت‌خوانی آگاهی دارند؟

- آیا دانشجویان از شیوه دقیق خواندن آگاهی دارند؟

- آیا دانشجویان از شیوه خواندن تجسسی آگاهی دارند؟

- آیا دانشجویان از شیوه خواندن انتقادی آگاهی دارند؟

سؤالات فرعی پژوهش بر اساس شیوه‌های گوناگون مطالعه مبتنی بر میزان آگاهی دانشجویان بر حسب جنسیت و مقطع تحصیلی ایشان مطرح شده‌اند و به صورت دو سؤال کلی قابل جمع‌بندی هستند.

- آیا میزان آگاهی دانشجویان از روش‌های خواندن، بر حسب جنسیت متفاوت است؟

- آیا میزان آگاهی دانشجویان از روش‌های خواندن بر حسب مقطع تحصیلی متفاوت است؟

مفاهیم پژوهش

- شیوه خواندن اجمالی **survey reading**: هدف، دست یافتن به نکات و مطالب مهم کتاب و کشف ساختمان مواد و مطالب در یک زمان کوتاه و با سرعت زیاد است. " (بالدریچ، ۱۳۷۰، ۱۹).
- شیوه تندخوانی **speed reading**: هدف، کسب آشنایی کلی با مطالب کتاب از طریق مرور کتاب با سرعت فوق‌العاده زیاد است. " (همان، ۲۹).
- شیوه عبارت‌خوانی **phrase reading**: هدف، افزایش سرعت مطالعه است از طریق خواندن عبارات و جملات، به جای خواندن کلمات. " (همان، ۵۰).
- شیوه دقیق خواندن **close reading**: فنون اساسی روش دقیق خواندن عبارتند از سازمان دادن و مرتب کردن، حاشیه‌نویسی، علامت‌گذاری، و خلاصه کردن. " (همان، ۷۳).
- شیوه خواندن تجسسی **inquiry reading**: روش خواندن تجسسی مستلزم طرح تعداد زیادی از انواع مختلف سؤال است. طرح تعداد زیادی سؤال و دقت در کیفیت و جهت این سؤالات، خصوصیات روش خواندن تجسسی هستند. " (همان، ۹۱).
- شیوه خواندن انتقادی **critical reading**: منظور از خواندن انتقادی، قضاوت کردن درباره درستی، اعتبار یا ارزش مطالب خواندنی، بر اساس ملاک‌ها یا استانداردهای صحیح است. " (همان، ۱۱۱).

روش پژوهش و ابزار گردآوری اطلاعات

تحقیق حاضر از نوع توصیفی پیمایشی است. تحقیق توصیفی، وضع موجود را توصیف می‌کند و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. روش پژوهش نیز نیز مبتنی بر مطالعات میدانی است. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه شامل ۳۶ سؤال درباره شیوه‌های گوناگون مطالعه است. پیش از توزیع پرسشنامه، روایی صوری آن را شماری از اعضای هیئت علمی دانشکده تأیید کردند. شیوه‌های مذکور در برابر هر یک از سؤالات پرسشنامه قرار داده شده‌اند. چنانچه دانشجویان بتوانند شیوه‌های مطالعه‌ای متناسب با هر یک از سؤالات را برگزینند، پاسخ ایشان، صحیح تلقی شده و در غیر این صورت، پاسخ غلط منظور می‌شود. نمرات پاسخ‌گویان در رابطه با پرسشنامه مذکور بر حسب مقیاس صفر تا بیست منظم شده‌اند. لذا نمرات پرسشنامه (صفر تا ۳۶) به مقیاس صفر تا ۲۰ تبدیل شده‌اند. به عبارت دیگر، افرادی که به ۳۶ سؤال، پاسخ صحیح داده باشند، نمره ۲۰ دریافت کرده‌اند.

جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری تحقیق شامل تمامی ۱۶۵۷ نفر دانشجوی رشته معماری دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد می‌باشد که در نیمسال اول سال تحصیلی ۹۰-۸۹ در چهار مقطع کارشناسی ارشد، کارشناسی پیوسته، کارشناسی ناپیوسته، و کاردانی مشغول تحصیل هستند.

در این پژوهش، از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای، متناسب با حجم بهره گرفته شده است. از این شیوه نمونه‌گیری هنگامی استفاده می‌شود که جامعه آماری، دارای زیرگروه‌های متعددی باشد. در چنین حالتی، متناسب با حجم گروه‌ها، درصدی از آزمودنی‌ها به طور تصادفی انتخاب می‌شوند. در پژوهش حاضر ۲۰ درصد از دانشجویان هر یک از مقاطع تحصیلی به طور تصادفی برگزیده شده‌اند. بر این اساس، مجموع دانشجویان حجم نمونه ۳۳۰ نفر است که پس از توزیع پرسشنامه‌ها، تعداد ۳۱۲ پرسشنامه گردآوری شد.

مرور پیشینه تحقیق

الف. داخلی: بابانژاد قصاب در سال ۱۳۷۵ پژوهشی با عنوان بررسی و مقایسه شیوه‌های رایج مطالعه و اثر آن در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان بابل انجام داد که بر اساس یافته‌های آن، دانش‌آموزان موفق در قیاس با دانش‌آموزان

ناموفق، از شیوه‌های مطالعه مناسب‌تری بهره می‌گیرند. همچنین دانش‌آموزان دختر در قیاس با دانش‌آموزان پسر، با شیوه‌های مختلف مطالعه آشنایی بیشتری دارند (بابانژاد قصاب، ۱۳۷۵).

متولی در سال ۱۳۷۶ تحقیقی با عنوان بررسی تأثیر آموزش راهبردهای فراشناختی بر خواندن، درک مطلب، و سرعت یادگیری دانش‌آموزان کلاس‌های اول دبیرستان دخترانه شهرستان فردوس انجام داد. مهم‌ترین شیوه‌هایی که در این تحقیق برای آموزش راهبردهای فراشناختی به کار گرفته شد و بیشترین تأثیر را بر جای نهاد، روش آموزش دو جانبه بود (متولی، ۱۳۷۶).

ملک‌پور و ندیمی در سال ۱۳۷۹ در مقاله‌ای با عنوان بررسی تأثیر روش‌های یادگیری و مطالعه مردر Murder و پس‌ختم، بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کلاس سوم راهنمایی در شهر اصفهان به ارزشیابی شیوه‌های یادگیری مطالعه مردر و پس‌ختم بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پرداخته‌اند. این مطالعه نشان می‌دهد که دانش‌آموزانی که با شیوه‌های جدید مطالعه می‌کنند از پیشرفت تحصیلی بیشتری برخوردارند (ملک‌پور و ندیمی، ۱۳۷۹).

ب. خارجی: منورثی Manworthy در سال ۱۹۹۳ در تحقیقی با عنوان آیا راهنمایی‌های مطالعه باعث بهبود درک مطلب می‌شود؟ تأثیرات سه روش متفاوت از راهنمایی مطالعه (فشرده، با فاصله، بر حسب احساس نیاز معلم) را بر درک مطلب و مطالعه، مقایسه کرد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که به طور کلی، راهنمایی مطالعه از هر نوع می‌تواند کمک شایان توجهی تلقی شود. راهنمایی به شیوه‌های فشرده و بافاصله می‌تواند موجب کسب نمره بالا در آزمون درک مطلب شود. همچنین راهنمایی مطالعه به شیوه بافاصله می‌تواند کیفیت مطالعه مباحث را ارتقا بخشد (منورثی، ۱۹۹۳).

مقاله هادوین Hadwin و فیونا Fiona در سال ۱۹۹۶ نیز با عنوان راهبردهای مطالعه از حمایت‌اندک برخوردارند به ارایه توصیه‌های کاربردی در خصوص تدریس راهبردهای مطالعه تمرکز دارد و تأکید می‌کند که آموزش راهبردهای مطالعه، باید با نیازهای دانشجویان سازگاری داشته باشد (هادوین و فیونا، ۱۹۹۶).

تجزیه و تحلیل یافته‌ها، و نتایج پژوهش

داده‌های پژوهش حاضر در دو سطح توصیفی و استنباطی، تجزیه و تحلیل شده‌اند. در سطح آمار توصیفی، از جدول توزیع فراوانی، درصد، و درصد تجمعی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها بهره گرفته شده است.

در سطح آمار استنباطی، از آزمون t برای مقایسه دو گروه پسر و دختر؛ از آزمون F یا تحلیل واریانس برای مقایسه میزان آگاهی دانشجویان بر حسب مقاطع تحصیلی مختلف؛ از آزمون توکی Tokey برای تشخیص تفاوت میان گروه‌ها در تحلیل واریانس؛ و از آزمون فریدمن Friedman برای مقایسه و رتبه‌بندی میزان آگاهی دانشجویان از شیوه‌های مطالعه استفاده شده است.

سؤال اول. نخستین سؤال پژوهش، از آگاهی دانشجویان نسبت به شیوه خواندن اجمالی سؤال می‌کند.

جدول ۱- توزیع نمرات میزان آگاهی دانشجویان در خصوص شیوه خواندن اجمالی.

سطح آگاهی	نمرات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی ضعیف	۰	۹۰	۲۸/۸	۲۸/۸
ضعیف	۰/۵ - ۹/۵	۱۷۱	۵۴/۸	۸۳/۷
متوسط	۱۰ - ۱۵	۳۸	۱۲/۱	۹۵/۸
خوب	۱۵/۵ به بالا	۱۳	۴/۲	۱۰۰

جدول فوق نشان می‌دهد که در خصوص شیوه خواندن اجمالی، متأسفانه نمره ۸۳/۷ درصد از دانشجویان، کمتر از ۱۰ (خیلی ضعیف و ضعیف) است و فقط ۴/۲ درصد در حد خوب با این شیوه آشنایی دارند. این بدان معناست که دانشجویان نسبت به شیوه خواندن اجمالی آگاهی بسیار اندکی دارند. همچنین یافته‌های تحقیق مشخص می‌سازد که t مشاهده شده در مورد میزان آگاهی دانشجویان بر حسب جنسیت مختلف از شیوه خواندن اجمالی در سطح $p < 0/05$ معنادار است؛ یعنی

دختران بیش از پسران از شیوه خواندن اجمالی آگاهی دارند. میان میزان آگاهی دانشجویان بر حسب مقطع تحصیلی نیز در مورد روش خواندن اجمالی تفاوت معناداری وجود دارد. بدین معنا که آگاهی دانشجویان کارشناسی ارشد از شیوه خواندن اجمالی در قیاس با دانشجویان دیگر مقاطع، بیشتر است.

شواهد موجود در پژوهش نشان می‌دهد که دانشجویان، کمتر به نتیجه‌گیری و خلاصه‌نویسی مطالب در پایان هر فصل توجه می‌کنند؛ در صورتی که اگر پیش از مطالعه دقیق کتاب، به خلاصه و نیز نتیجه‌گیری فصل مورد مطالعه توجه کنند، با آمادگی بیشتری به مطالعه خواهند پرداخت و ساختار کلی مطلب برای ایشان تعیین می‌شود. یکی از مشکلات عدیده دانشجویان، عدم توجه به این موضوع است که آنها پیش از مطالعه کتاب، هیچ طرح ذهنی یا تصویر کلی از مطلب ندارند. می‌دانیم که طبق نظریه گشتالت، فرد درباره هر موضوعی، ابتدا کل را در یک زمینه وسیع، درک می‌کند و سپس به بررسی اجزاء و روابط آن با کل می‌پردازد. بر این اساس، دانشجویانی که فاقد طرح کلی مطالب در ذهن خود باشند مسلماً در درک ارتباط بین اجزای مطالب با مشکل مواجه خواهند شد.

سؤال دوم. سؤال دیگر، از آگاهی دانشجویان از شیوه تندخوانی سؤال می‌کند.

جدول ۲- توزیع نمرات آگاهی دانشجویان در مورد شیوه تندخوانی

سطح آگاهی	نمرات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی ضعیف	۰	۹۸	۳۱/۴	۳۱/۴
ضعیف	۰/۵-۹/۵	۱۸۸	۶۰/۳	۹۱/۷
متوسط	۱۰-۱۵	۲۶	۸/۳	۱۰۰

جدول فوق نشان می‌دهد که نمرات ۹۱/۷ درصد از دانشجویان، کمتر از ۱۰ (ضعیف و خیلی ضعیف) است و فقط نمرات ۸/۳ درصد در حد متوسط است. یعنی متأسفانه میزان آگاهی دانشجویان از شیوه تندخوانی، بسیار ضعیف است. نتایج نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی و درصد پاسخ‌های صحیح در مورد مشخصات شیوه تندخوانی، مربوط به نگاه سریع به کلمات و درک مفاهیم اصلی مجلات با ۳۶/۵ درصد؛ و کمترین فراوانی و درصد پاسخ‌های صحیح، مربوط به تمرکز فکر هنگام مطالعه با ۹/۳ درصد می‌باشد. و این بدان معناست که تعداد اندکی از پاسخ‌دهندگان، به هنگام مطالعه دارای تمرکز فکر هستند. به دلیل عدم آگاهی، اغلب دانشجویان تصور می‌کنند که تندخوانی یعنی خواندن سریع همه کلمات و عبارات یک متن. این عدم آگاهی موجب می‌شود که دانشجویان به حفظ مطالب، بدون درک کافی بپردازند و از نیل به غرض اصلی نگارنده بازمانند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که t مشاهده شده در مورد میزان آگاهی دانشجویان بر حسب جنسیت مختلف از شیوه تندخوانی در سطح $p < 0/05$ معنادار نیست. به عبارت دیگر، تفاوت معناداری میان دانشجویان دختر و پسر در این خصوص مشاهده نمی‌شود. همچنین تفاوت معناداری میان میزان آگاهی دانشجویان بر حسب مقطع تحصیلی نسبت به شیوه تندخوانی وجود ندارد.

سؤال سوم. سومین پرسش تحقیق، از آگاهی دانشجویان نسبت به شیوه عبارت‌خوانی سؤال می‌کند.

جدول ۳- توزیع نمرات میزان آگاهی دانشجویان در مورد شیوه عبارت‌خوانی

سطح آگاهی	نمرات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی ضعیف	۰	۸۵	۲۷/۲	۲۷/۲
ضعیف	۰/۵-۹/۵	۲۱۲	۶۷/۹	۹۵/۲
متوسط	۱۰-۱۵	۱۵	۴/۸	۱۰۰

جدول فوق نشان می‌دهد که ۹۵/۲ درصد از دانشجویان در حد ضعیف و خیلی ضعیف، و فقط ۴/۸ درصد در حد متوسط از شیوه عبارت‌خوانی آگاهی دارند؛ یعنی میزان آگاهی دانشجویان از شیوه عبارت‌خوانی نیز بسیار ضعیف است. همچنین

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که میان میزان آگاهی پاسخ‌دهندگان بر حسب جنسیت و مقطع تحصیلی ایشان نسبت به روش عبارت‌خوانی، تفاوت معناداری دیده نمی‌شود. به عبارت دیگر، همه دانشجویان باید درباره این روش، آگاهی کسب کنند و برای بهره‌گیری از آن ممارست نمایند.

سؤال چهارم. این سؤال از آگاهی دانشجویان از شیوه دقیق خواندن می‌پرسد.

جدول ۴- توزیع نمرات میزان آگاهی دانشجویان در مورد شیوه دقیق خواندن

سطح آگاهی	نمرات	فراوانی	درصد	درصد جمعی
خیلی ضعیف	۰	۳۲	۱۰/۳	۱۰/۳
ضعیف	۰/۵ - ۹/۵	۱۵۰	۴۸/۱	۵۸/۳
متوسط	۱۰ - ۱۵	۱۰۸	۳۴/۶	۹۲/۹
خوب	۱۵/۵ به بالا	۲۲	۷/۱	۱۰۰

جدول فوق نشان می‌دهد که ظاهراً در مورد شیوه مطالعه دقیق، میزان آگاهی دانشجویان بیش از دیگر شیوه‌هاست زیرا ۴۱/۷ درصد از پاسخ‌دهندگان در حد متوسط و خوب با این شیوه آشنا هستند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اغلب دانشجویان پس از مطالعه متن، به اندیشه و مقصود اصلی نگارنده توجهی ندارند و بیشتر برای حفظ مطلب تلاش می‌کنند. به نظر می‌آید که آنچه می‌تواند به فراگیری دانشجو کمک کند، پی بردن به منظور نویسنده و تجزیه و تحلیل مطالب متن است؛ زیرا این امر، موجب تعمیق و تدقیق مطالعه و اندیشه می‌شود. و با این کار، هر چه دقت دانشجو در مطالعه متن بیشتر شود، یادگیری بهتری خواهد داشت.

همچنین یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که میان میزان آگاهی دانشجویان بر حسب جنسیت و مقطع تحصیلی در خصوص شیوه دقیق خواندن، تفاوت معناداری وجود ندارد.

سؤال پنجم. سؤال پنجم پژوهش از آگاهی دانشجویان از شیوه خواندن تجسّسی سؤال می‌کند.

جدول ۵- توزیع نمرات میزان آگاهی دانشجویان در مورد شیوه خواندن تجسّسی

سطح آگاهی	نمرات	فراوانی	درصد	درصد جمعی
خیلی ضعیف	۰	۸۵	۲۷/۲	۲۷/۲
ضعیف	۰/۵ - ۹/۵	۱۷۸	۵۷/۱	۸۴/۳
متوسط	۱۰ - ۱۵	۴۵	۱۴/۴	۹۸/۷
خوب	۱۵/۵ به بالا	۴	۱/۳	۱۰۰

جدول فوق نشان می‌دهد که نمرات ۸۴/۳ درصد از پاسخ‌دهندگان، کمتر از ۱۰ و متأسفانه فقط نمرات ۱۵/۷ درصد از ایشان بالاتر از ۱۰ است. به عبارت دیگر، آگاهی دانشجویان از شیوه خواندن تجسّسی، ضعیف است و نیاز به آگاهی و تمرین دارند. بر اساس نتایج پژوهش، شمار اندکی از دانشجویان نسبت به مطالب متن مورد مطالعه، رویکرد تجسّسی و تحقیقی دارند و نظرات دیگر صاحب‌نظران را جویا می‌شوند. همچنین تعداد کمی از دانشجویان به هنگام مطالعه متن، به منابع مورد استفاده نگارنده و نیز میزان اعتبار و صحت منابع توجه دارند. بدیهی است که عنایت به موارد مذکور می‌تواند در تعمیق یادگیری، مؤثر باشد.

یافته‌های تحقیق همچنین مشخص می‌سازد که میان میزان آگاهی پاسخ‌دهندگان، بر حسب جنسیت و مقطع تحصیلی، نسبت به شیوه مطالعه تجسّسی تفاوت معناداری وجود ندارد.

سؤال ششم. آخرین سؤال تحقیق از آگاهی دانشجویان از شیوه خواندن انتقادی سؤال می‌کند.

جدول ۶- توزیع نمرات میزان آگاهی دانشجویان در مورد شیوه خواندن انتقادی.

سطح آگاهی	نمرات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی ضعیف	۰	۱۰۰	۳۲/۱	۳۲/۱
ضعیف	۰/۵ - ۹/۵	۱۷۱	۵۴/۸	۸۶/۹
متوسط	۱۰ - ۱۵	۳۹	۱۲/۵	۹۹/۴
خوب	۱۵/۵ به بالا	۲	۰/۶	۱۰۰

جدول فوق نشان می‌دهد که در این شیوه، نمرات ۸۶/۹ درصد از دانشجویان کمتر از ۱۰ و فقط نمرات ۱۳/۱ درصد از پاسخ‌دهندگان بالاتر از ۱۰ می‌باشد. به عبارت دیگر، آگاهی دانشجویان از شیوه خواندن انتقادی، بسیار ضعیف و نگران‌کننده است. شاید یکی از دلایل عدم آگاهی از شیوه مطالعه انتقادی، فقدان درک صحیح از تفکر انتقادی است. دانشجویان عموماً تصور می‌کنند که تفکر انتقادی به معنی مخالفت و رد کردن آن مطلب یا موضوع است؛ لذا تا حد ممکن، از تفکر بر روی مطالب می‌پرهیزند و به حفظ کردن اقبال بیشتری نشان می‌دهند. گروه اندکی نیز که با مطالعه به شیوه انتقادی آشنایی دارند، از تفکر انتقادی درک درست و منطقی ندارند.

همچنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که میزان آگاهی دانشجویان مقطع کارشناسی پیوسته در شیوه خواندن انتقادی نسبت به دانشجویان دیگر مقاطع، بیشتر است. میان میزان آگاهی دانشجویان بر حسب جنسیت مختلف، نسبت به روش خواندن انتقادی، تفاوت معناداری وجود ندارد.

نتیجه‌گیری

در یک جمع‌بندی کلی، نتایج پژوهش مشخص می‌سازد که میزان آگاهی دانشجویان در مورد شیوه‌های مطالعه، یکسان نیست و ایشان از هر یک از شیوه‌های مطالعه به نسبتی متفاوت آگاهی دارند.

جدول ۷- مقایسه رتبه‌بندی میزان آگاهی دانشجویان از شیوه‌های گوناگون مطالعه.

شیوه‌های مطالعه	میانگین رتبه
شیوه خواندن اجمالی	۳/۸۴
شیوه تندخوانی	۳/۰۴
شیوه عبارت‌خوانی	۲/۹۰
شیوه دقیق خواندن	۴/۵۶
شیوه خواندن تجسسی	۳/۴۶
شیوه خواندن انتقادی	۳/۲۱

sig = 0/00

df = 5

آزمون فریدمن x = 184/293

بر اساس جدول شماره ۷ بیشترین میزان آگاهی پاسخ‌دهندگان به شیوه دقیق خواندن، و کمترین میزان آگاهی آنان به شیوه عبارت‌خوانی مربوط است. نتیجه کلی پژوهش حاضر این است که میزان آگاهی پاسخ‌دهندگان از شیوه‌های مطالعه، ضعیف است. قلت آگاهی دانشجویان از شیوه‌های مطالعه مفید و ثمربخش می‌تواند از عوامل مؤثر در افت تحصیلی در نظام آموزشی به شمار رود.

همچنین مقایسه یافته‌های پژوهش با پیشینه موضوع نتایج نسبتاً مشابهی را نشان می‌دهد. بدین معنا که در مطالعه حاضر نیز همچون تحقیق بابانژاد قصاب (۱۳۷۵) و ملک پور و ندیمی (۱۳۷۹) گروهی از سؤال‌شوندگان که موفق‌تر از بقیه تلقی می‌شوند (دانشجویان کارشناسی ارشد) نه تنها بیش از دانشجویان سایر مقاطع از شیوه‌های مطالعه اطلاع دارند بلکه بعضاً این

شیوه‌ها را به کار می‌گیرند. در خصوص ضرورت آموزش راهبردهای مطالعه نیز بدون شک مطالعه حاضر نتایج مشابهی با دیگر مطالعات انجام شده نشان می‌دهد و بر پرداختن جدی به راهنمایی و ارایه توصیه‌های کاربردی به دانشجویان را تأکید می‌کند.

راهکارهای پیشنهادی

بر مبنای نتایج پژوهش، راهکارهایی به شرح زیر پیشنهاد می‌شوند:

۱. از نخستین نیمسال آموزشی، توجه دانشجویان به شیوه‌های گوناگون مطالعه جلب شود تا به مرور سطح آگاهی ایشان از چگونگی مطالعه مفید ارتقاء یابد. افزودن درس شیوه‌های مطالعه به برنامه درسی دانشجویان می‌تواند کمک مؤثری به بهبود شرایط موجود نماید.

۲. با عنایت به امکانات موجود آموزشی و کمک آموزشی در نظام آموزش عالی کشور، بر اساس فرآیند یادگیری از دانشجویان خواسته شود تا دلایل و ضرورت‌های یادگیری مطالب مورد تدریس و آموزش را توضیح دهند تا از این رهگذر به منابع مورد مطالعه اشراف یابند.

۳. کاربرد مطالب آموزشی برای دانشجویان به روشنی تبیین شود تا انتقال دانش و تجربه شکل مناسب تری بیابد و فعالیت‌های پژوهشی در زمینه مناسب مورد آموزش نیز معنای واقعی خود را پیدا کنند.

منابع

- بابانژاد قصاب، حسین. ۱۳۷۵. بررسی و مقایسه شیوه‌های رایج مطالعه و اثر آن در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان بابل. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، تهران: دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- بالدريج، ک. پ. ۱۳۷۰. روش‌های مطالعه. ترجمه علی‌اکبر سیف، تهران: انتشارات رشد.
- متولی، محمد. ۱۳۷۶. بررسی تأثیر آموزش راهبردهای فراشناختی بر خواندن، درک مطلب، و سرعت یادگیری دانش‌آموزان کلاس‌های اول دبیرستان دخترانه شهرستان فردوس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، تهران: دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- ملک‌پور، مختار و ندیمی، رسول. ۱۳۷۹. «بررسی تأثیر و روش‌های یادگیری و مطالعه مردر و پس ختام بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کلاس سوم راهنمایی در شهر اصفهان». نشریه دانش و پژوهش، سال اول، ۳ (بهار، ۱۳۷۹): ۱۰۰-۸۷.
- Hadwin, Allyson and Fiona, W. Philip. 1996. «Study strategies have meager support; A review with recommendations for implementation». **Journal of Higher Education**, vol. 67, no. 7.
- Manworthy, Andrea. 1993. «Do study guides improve text comprehension?» **Reading Horizons**, vol. 34, no. 2.